

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Кирил Божков

на дисертационен труд за присъждане образователната и

научна степен „доктор“

по научната специалност „Изкуствознание и изобразителни изкуства“

Автор: Величко Александров Раклеов

Тема:

**Образът на майката в творчеството на седем български художници:
Иван Мърквичка, Елена Карамихайлова, Никола Маринов, Владимир
Димитров -Майстора, Иван Милев, Васил Стоилов и Иван Ненов**

Научен ръководител: проф. Божидар Бояджиев

Национална художествена академия, катедра

„Живопис“

За кандидата:

Величко Александров Раклеов е роден през 1994 г. Завършва Национално училище за изящни изкуства „Илия Петров“ със специалност графика и Национална художествена академия със специалност живопис и втора специалност „Теория и практика на художественото образование“. За своите 30 години има многочислени и впечатляващи изяви, печели награди:

- Участие в Шестото издание на международния конкурс за екслибрис Бозия, Пиемонт, Италия – 2012
- Златен медал от 18-ото Международно биенале за деца и младежи – конкурс за Графика, Торун, Полша – 2012
- Награда и грамота на Министерството на културата на Република България за високи творчески постижения през учебната 2011/2012 г

- Участие във 2-рото Международно биенале за екслибрис и минипрентове, Гуанджоу, Китай – 2012
- Първо място в Конкурс за рисунка с таблет, организиран в сътрудничество между НУИИ „Илия Петров“ и фирма ADCOM – 2013

И десетки други. Това наистина впечатлява.

Описание на представените материали:

Настоящият дисертационен труд има общ обем от 315 страници. Основната част е от 195 страници и включва: увод; две глави; заключение и изводи; посочване на научните нововъведения и приноси; посочване на основните библиографски параметри на научните публикации (две статии); библиография, съдържаща над 40 писмени източника на различни езици. Към дисертационния труд са обособени и три приложения с общ обем от 120 страници. Наукометричната таблица за образователна и научна степен „доктор“, показва покриване на регламентираните минимални изисквания.

Характеристика на дисертационния труд:

В увода ясно и категорично са посочени обекта на труда – образа на майката в творчеството на седемте български художници и предмета на труда – точно и само тези произведения, които се отнасят до образа на майката.

Времевия обхват е цял век, което е логично, предвид активната творческа дейност и жизнен път на авторите.

За основна цел, авторът посочва осъществяването на цялостно, систематизирано и задълбочено научно изследване относно идейно-художествените особености на творбите, предмет на текущото проучване.

Във връзка с обекта и основната цел на настоящия дисертационен труд задачите, които текущото научно изследване си поставя, са шест.

Те визират семейна среда и социална обстановка през детството и юношеството, влиянията на европейското изкуство от периода XIX – XX век, влиянията на иконопииста, тъкачеството, шевичното и други изкуства, отнасящи се до българското народно творчество, съпоставката на „общочовешкото“ и „родното“ и разбира се - наличието на т.нар. „собствен стил“ (собствени неповторими творчески особености) при всеки един от тези седем български художници.

Авторът изтъква и какво е състоянието на проучването на темата до момента -

монографични изследвания и публикации в периодични издания от различен вид, съставляващи голяма част от литературата, използвана за изготвянето на настоящия дисертационен труд, дело на водещи български изкуствоведи от близкото минало и настоящето. Темата за образа на майката обаче е разглеждан винаги като дял в творчествата, а сега, в труда на Раклеов, за първи път този образ се превръща в център на изследването.

Във връзка с методологията Величко Раклеов отбелязва че тя е „комплексна“. В детайли той пояснява: биографичен подход, социологически и културен анализ, формален, иконографски и сравнителен анализ.

Уточненията, които предхождат самата дисертация, сметено за нужно да бъдат направени, допълват вече създаденото отлично впечатление за организацията и дисертационната яснота в мисленето на докторанта - „образ на майката“, „майчин образ“, „композиционна цялост“ се отнасят до субективното виждане на автора на настоящия научен труд. Те се изясняват постепенно в хода на научното изследване посредством прегледа на произведенията, съставляващи предмета на настоящия дисертационен труд. Също така произведения, привидно отстоящи встрани от обекта на изследването са допускани с определена цел, спомагаща за изследователските тези.

Приложения: Изображенията, които съставляват илюстративния материал, отнасящ се до обекта и предмета на настоящия дисертационен труд, са представени като фигури, номерирани и описани под формата на каталог в рамките на Приложение № 1. Кратката автобиография „Животописание на Елена Карамихайлова“ е представена като текст във вариант на Word в рамките на Приложение № 2. В периода на докторантското си следване авторът на настоящия дисертационен труд е реализирал две публикации (две статии), които са поместени като текст в рамките на изготвеното за целта Приложение № 3.

Литературата, използвана във връзка с изготвянето на приложенията към настоящото научно изследване, е представена като част от библиографията, поместена в края на основната текстова част на дисертационния труд.

Към настоящия дисертационен труд е изготвен и съответен автореферат.

Глави и заключение:

Изложението на настоящия дисертационен труд е разпределено в две глави. Двете глави, съставляващи изложението на труда, са подразделени в общо седем на

брой подглави. Всяка подглава представя по един автор.

Уводно се описват важни подробности от личен и/или творчески характер, свързани с първоначалния етап от живота на съответния художник, с влияние върху цялото му творчество.

В първата глава се разглеждат избрани творби, отнасящи се до темата за образа на майката, които са дело на Иван Мърквичка, Елена Карамихайлова и Никола Маринов – трима художници, получили професионалното си образование извън България. (Именно тук Величко Раклеов прави кратък исторически преглед на възникването и иконографското развитие на изображенията на Богородица и Младенеца, към които се връща в някои от следващите глави. Също изтъква трите устойчиви и за православието, и за католицизма изображения на майчинството – „млекопитателница“, „пътеводителка“ и „милваща“.) Авторът представя обстоен преглед на житейския път на всеки от избраните художници. Всички те имат специфични характеристики, които по интересно стечение на обстоятелствата довеждат до общото между тях – отдаденост на идеята за въздигане на българското изкуство до европейско ниво и преклонение пред семейството и по-специално – майчинството. Различните типове образование при всеки води и до различни, специфични, стилистични белези в картините им. Някои са подчертано класически (интересно е да се отбележи, че през късното българско Възраждане „реалистично-академичната линия“ била възприемана като авангардна), други - модерни според европейските схващания за времето. Тези специфики и различия дават добри поводи за сравнителни анализи. В повече от 30 страници е разгледан творческият път на Мърквичка – удивителен в своята многостранност и богатство. Анализирани са изображенията, които художникът създава както в областта на кавалетната живопис, така и тези създадени за църквата. В 13 страници е проследен пътят на Елена Карамихайлова. Тя също, като Мърквичка, завършва своето художествено образование извън България – в Американския колеж за момичета в Цариград. Виена и Мюнхен също допринасят за нейното развитие. Именно във Виена започва нейният път в живописа. В Мюнхен се запознава и повлиява от немската разновидност на импресионизма. Докторантът осъзнато изследва събитията довели до именно онези изображения на майката, които отличават всеки автор от другите. Това е една от сполуките на това изследване. Раклеов внимателно изследва творбите, които представляват ядрото на темата му. Отбелязва поводите им за създаването и излъчването от тях образно въздействие. Никола Маринов също учи в европейска

академия и усеща модерните влияния от онова време, които подобно на Мърквичка и Карамихайлова ще привнесе обратно със себе си в страната. Изобразяването на майката и при тримата е свързано с емоционалната близост с близките, с чувствителността им към семейството и българските им корени. Европа силно повлиява на тримата творци в изграждането им като художници, но в България те намират вдъхновение и се реализират. Посредством различните си идейно-естетически подходи, приложени при изобразяването на образа на майката, всичките изброени в заглавието седем български художници демонстрират различни резултати, касаещи майчиния образ. Това, което обединява творбите, които съставляват предмета на настоящия дисертационен труд, е пресъздаването на образа на майката като символ на любовта, грижата и спасението.

Величко Раклеов се опитва да потърси общото и разликите между получените образование извън следосвобожденска България и другите автори, които се оформят като творци изцяло в нея. Във втората глава се разглеждат избрани творби, отнасящи се до темата за образа на майката, които са дело на Владимир Димитров – Майстора, Иван Милев, Васил Стоилов и Иван Ненов – четирима художници, получили професионалното си образование в България. Прави впечатление разликата в отделеното внимание към определени автори – в първа глава към Мърквичка, а сега – към Майстора. Дали това се дължи на по-голямата информационна база данни за тях или на по-значимото авторско присъствие по темата е интересно. Така чисто формално – за Майстора са написани 31 страници. За Иван Милев 16, за Васил Стоилов – 12 и за Иван Ненов – 15 страници. Справка с Приложение 1 показва следното – за Майстора са представени общо 12 произведения, по темата 8; за Иван Милев те са 14 към 8; за Васил Стоилов – 9 към 8 и за Иван Ненов – 9 към 6. При всички „образната“ част от дисертацията започва с автопортрет, последван от портрети на близки на художника – майката, бащата, любимите. При Иван Милев и Иван Ненов са включени и репродукции на чуждестранни художници, които по един или друг начин са свързани с изследването. Знаем за близостта на Ненов с футуристите например и отказа му да приеме тяхното предложение за присъединяване към модерното им течение и nihilistична идеология, и избора му да остане в България, да бъде български художник. Акцентът при него, поне за мен, е представянето на ескизния образ на „Майка с дете“ (1932 г.), който е нарисуван на гърба на бащиния му портрет. Или обратното. Интересен факт, който поне в моите

очи изглежда неслучаен и обвързан с една по-мощна идея за корените на сакралното, на семейните взаимовръзки, на подсъзнателното.. Друго, което излиза на преден план, са специфичните моменти в отношението на четиримата към съдържанието и посланието, което произтича по различен начин от една и съща тема. При Майстора майката „битува“, труди се („На работа“, „Връщане от жътва“), при Милев тя е в епицентъра на сътресения, на драматизъм с трагичен привкус („Отчаяние“, „Септември 1923“, „Бежанци“), при Стоилов наблюдаваме радост, спокойствие, приказност, щастие („Българска мадона“, „Мадона със слънчогледи“, „Епохи“), при Ненов се усещат влиянията на световното изкуство, на футуризма („Лято на Тиренско море“, „Футуристична композиция“).

Смятам че подходът на Величко Раклеов в тази важна част от изследването, илюстративната, е обективен, сериозен и логичен. Той предполага основание за сравнение и преценка на темата за образа на майката при отделните автори

Съществуват общи тенденции при пресъздаването на майчиния образ в творчеството на посочените в заглавието художници, но от друга страна, произведенията на всеки един от авторите по темата носят специфично индивидуални характеристики.

Структурирането на изложението в двете глави по гореописания начин се основава както на причини от информативен характер, но така също и на съзнателно търсена условност, отнасяща се до разнообразните творчески характеристики на произведенията, съставляващи предмета на настоящия дисертационен труд.

„От една страна, настоящото разпределение на главите следва да подсказва общия културно-исторически контекст в следосвобожденска България по отношение на два етапа в нейното развитие – преди и след наличието на институции, специализирани в професионалното обучение по изобразително изкуство. От друга страна, конкретното разпределение на главите съдържа определена условност, свързана с изясняването на обстоятелството, че нито творчеството на художниците, завършили в чужбина, е свързано единствено с възприемането на влияния, произлизащи от процесите на развитие на западноевропейското изобразително изкуство, нито творчеството на авторите, дипломирали се в България, е ограничено само до местни влияния, възникнали в контекста на българското културно-историческо развитие. Или иначе казано, изложението на настоящия научен труд е разпределено по гореописания начин в две глави, които служат едновременно като своеобразен „общ ориентир“, но така също и като „граница“, която често пъти бива

„преодолявана“, показвайки именно по този начин, че творчеството на всеки един от седемте живописци, чиито произведения съставляват предмета на настоящия научен труд, е свързано с идейно-художествени търсения, отнасящи се до сложното взаимодействие между „общоевропейското“ и „българското“.“ (Автореферат)

Установени са онези житейски и творчески аспекти, които стоят в основата на специфичния идейно-художествен подход, който всеки един от изброените седем живописци следва в творчеството си при създаването на произведения, отнасящи се до темата за образа на майката.

Приноси:

Авторът изтъква „сложносъставния“ научен принос на труда:

Това е изследване, което поставя в центъра на своето проучване темата за образа на майката, като част от творчеството на повече от един художник; Намесени са биографични уточнения за повечето от тях; Установени са степени на влияние, което идейно-художествените особености, характерни за някои от водещите в европейското изобразително изкуство жанрове, стилове и направления имат по отношение трактовката на майчиния образ в произведенията, предмет на настоящото научно изследване; Установени са степени на влияние от иконописта, тъкачеството, шевичното и други изкуства, свързани с българското народно творчество; Настоящият дисертационен труд допринася за установяването на наличието и степента на влияние, което определени събития от културно историческото развитие на европейските общества, от гледна точка на взаимовръзката между „общочовешкото“ и „родното“; Установени са степени на взаимни влияния и/или приемственост между изброените в заглавието седем български живописци; Настоящият дисертационен труд допринася за установяването на наличието на т.нар. „собствен стил“ (собствени неповторими творчески особености) при всеки един от посочените в заглавието седем български художници по отношение трактовката на майчиния образ в творбите, съставляващи предмета на настоящото научно изследване

В заключение:

Дисертацията „Образът на майката в творчеството на седем български художници: Иван Мърквичка, Елена Карамихайлова, Никола Маринов, Владимир Димитров - Майстора, Иван Милев, Васил Стоилов и Иван Ненов“ притежава задълбочени изследователски качества и има ценен приносен характер. Докторант Величко Раклеов демонстрира прецизност в своята изследователска дейност, която е отличен образец на всички стремящи се към задълбочени анализи и извеждане на съществени изводи в

техните научни трудове.

Съвестното задълбочаване в проблематиката, способността за анализ на фактите и характерните особености в житейското и професионално развитие на авторите, уменията за създаване на синтез и обобщение, са част от уменията необходими да се изведе подобен дисертационен труд.

Предвид гореизложените съждения трябва убедено да заявя своята положителна оценка и предлагам на Научното жури да подкрепи присъждането на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 8.2. Изобразително изкуство на Величко Александров Раклеов

22.12..2024 г.

проф. д-р Кирил Божков